

Brandenburg – Ciężkie więzienie karne

Historia

Przeznaczony dla około 1800 więźniów zakład karny w Brandenburg-Görden wybudowano w latach 1927-1935. Po dojściu do władzy narodowych socjalistów 30 stycznia 1933 roku zakład ten służył jako przykład „humanitarnego wykonywania kary” i stał się narzędziem do prześladowania przeciwników politycznych, dysydentów oraz innych niewygodnych dla reżimu osób.

W zakładzie umieszczano w pierwszej kolejności więźniów kryminalnych i politycznych, skazanych na długoletnie bądź dożywotnie kary, skazanych na karę śmierci, zatrzymanych „w celach prewencyjnych”, więźniów przebywających w areszcie śledczym oraz jeńców wojennych. Choć w pierwszych latach odsetek więźniów politycznych był stosunkowo niewielki, podczas wojny wzrósł on do poziomu 60%. Także utworzenie w roku 1940 miejsca egzekucji związane jest ze spowodowanym wojną zaostrożonym narodowosocjalistycznym terrorem wobec oporu i nieposłuszeństwa wśród społeczeństwa niemieckiego. Od końca 1942 roku wszystkich więźniów zatrzymanych „w celach prewencyjnych”, Żydów, Sinti oraz Romów przekazywano do obozów koncentracyjnych.

W 1940 roku ciężkie więzienie karne w Brandenburg-Görden stało się również miejscem wykonywania egzekucji. Na terenie, który do tego czasu służył jako garaż, umieszczono gilotynę oraz urządzenie do egzekucji poprzez powieszenie. W okresie od 1 sierpnia 1940 roku do 20 kwietnia 1945 roku w ośrodku karnym w Brandenburg-Görden dokonano egzekucji na **2743 osobach**. 1722 z nich stanowili więźniowie skazani na karę śmierci z powodów politycznych. Większość wyroków śmierci wydawanych było przez sądy specjalne [Sondergerichte] lub Trybunał Ludowy [Volksgerichtshof] na podstawie tekstów ustaw, które dopuszczały znaczną swobodę interpretacji.

Wśród ofiar egzekucji znaleźli się więźniowie polityczni z niemal wszystkich krajów Europy. Obok wielu Niemców w zakładzie w Brandenburg-Görden zginęło wielu Czechów, Słowaków, Polaków, Austriaków, Belgów, Francuzów, obywateli państw byłego ZSRR, Holendrów, Jugosławian, Włochów, Norwegów, Szwedów, Luksemburczyków, Hiszpanów, Węgrów i Brytyjczyków. Można było wśród nich odnaleźć przedstawicieli prawie wszystkich grup społecznych i światopoglądowych: komunistów, socjaldemokratów, konserwatystów, liberałów, duchownych, przedsiębiorców, intelektualistów, studentów, prawników, robotników, urzędników, rolników, członków Wehrmachtu, lekarzy i nauczycieli. Do ofiar należało również 16 mężczyzn, których skazano na śmierć w związku z nieudanym zamachem na Hitlera z 20 czerwca 1944 roku oraz 100 Badaczy Pisma Świętego [Świadków Jehowy], których skazywano na śmierć głównie ze względu na odmowę służby wojskowej. Najmłodszą ofiarą był Francuz Henri Delst, którego ścięto na gilotynie w wieku 15 lat, zaś najstarszą 72-letni Niemiec Georg Herzberg.

W budynku dawnego więzienia karnego w Brandenburg, przy Neuendorfer Straße, które zostało w 1933 zamknięte ze względu na jego katastrofalne warunki higieniczne, znajdował się w okresie od sierpnia 1933 do lutego 1934 obóz koncentracyjny KZ Brandenburg, w którym przetrzymywano wielu ważnych przeciwników nazistów.

To tutaj później, od lutego do października 1940 roku, w ramach tzw. „Akcji T4” wymordowano w komorach gazowych około 9 tysięcy niepełnosprawnych i chorych z północnych i środkowych Niemiec. Komory gazowe, przypominające prysznice, posłużyły potem jako wzór komór w obozach zagłady, w których mordowano europejskich Żydów. W październiku 1940 roku przeniesiono „zakład eutanazji” do *Bernburga*.

27 kwietnia 1945 roku oddziały armii sowieckiej wyzwoliły więzienie karne w Brandenburg-Görden, w którym przebywało wtedy około 3 600 więźniów. Z cel śmierci uwolniono około 180 więźniów.

Również po zakończeniu okresu dyktatury nazistów w 1945 roku więzienie używane było przez sowieckie służby wojskowe. Następnie organy NRD internowały w nim przestępców wojennych, ale przetrzymywały w nim także więźniów politycznych,

którzy odbywali tu kary więzienia razem z przestępcami kryminalnymi.

[Źródło: materiały Ośrodka Dokumentacji w Brandenburgii]

Matthias Barelkowski

Pamięć

W budynku byłego ciężkiego więzienia karnego mieści się dziś zakład penitencjarny landu Brandenburgia.

[Źródło: materiały Ośrodka Dokumentacji w Brandenburgii]

Matthias Barelkowski

Informacje praktyczne

Brandenburg – Ciężkie więzienie karne

Adres korespondencyjny: Stiftung Brandenburgische Gedenkstätten Heinrich-Grüber-Platz D-16515 Oranienburg

Zwiedzanie: tel. 03301-200200 Ze względu na fakt, że sale pamięci, a także biuro i archiwum Ośrodka Dokumentacji znajdują się na terenie wewnętrznej strefy bezpieczeństwa dzisiejszego zakładu karnego, zwiedzanie możliwe jest po wcześniejszym (dwutygodniowym) uzgodnieniu, najczęściej we wtorki. Ośrodek Dokumentacji oferuje ponadto zwiedzanie miejsca pamięci „Eutanazja” w centrum Brandenburga (po uprzednim uzgodnieniu telefonicznym).

Dojazd: Z Berlina: pociągiem RE 1 (przejazd ok. 30 minut); z dworca głównego w Brandenburgii: tramwajem nr 1 do przystanku Anton-Saefkow-Allee Autostrada A2 z Berlina w kierunku: Magdeburg/Hannover, zjazd z autostrady: Brandenburg; droga krajowa (Bundesstraße) 1 w kierunku: Genthin

Anton-Saefkow-Allee 22 14772 Brandenburg/Havel

Tel. 03301-810912

<http://www.stiftung-bg.de>

info@stiftung-bg.de